

НАУКА ИЛИ ИЗКУСТВО Е МЕДИЦИНАТА

Законът изисква от лекарите да използват методи с научно потвърдена ефективност. За съжаление, той е много неточен във формулировката си, защото трудно може да се каже какво означава, че даден метод има научно доказан ефект. И как спорните методи, като хомеопатията или хелатотерапията¹, се вписват в този контекст? Някои лекари са против, други – за, и всичко се свежда до невъзможността да се определи разумно какво е „научно проверен/доказан метод“.

Известен опит за справяне с тази ситуация се прави чрез изключително критичните систематични прегледи и мета-анализи, публикувани от изследователи, обединени в Cochrane Collaboration. Те анализират доколко научно обосновани са здравните интервенции - независимо дали включват прилагане на лекарства или лечение². Подобен анализ включва, наред с други неща, проверка на това колко проучвания по дадена тема са дали последователни или противоречиви резултати, колко пациенти са били изследвани и колко проучвания са били правилно планирани (и следователно не са склонни към грешки). Изглежда, че съвременната медицина разполага с методи, които са добре проучени, анализирани, имат задълбочена научна основа и със сигурност работят. Няма нищо по-погрешно от това.

Както вече споменахме, авторите от Cochrane Collaboration са много критични и не пропускат грешки. Това е медицина, основана на доказателства, от най-висока класа – истински диаманти сред научните трудове. Неотдавна беше проверено колко от оценяваните от тях лечения се смятат за първокласно научно обосновани. Колко от тях просто работят – казано разговорно. Или, още по-точно казано, колко от тях можем да

---

¹ **Хелаторна терапия** – холистичен метод за лечение на атеросклероза и извеждане на токсични метали от организма. Хелатотерапията е вид лечебна процедура, част от методите на алтернативната медицина. Хелатотерапията се основава на процеса на хелация, при който безвредни вещества се използват за да се свържат с натрупалите се токсини и тежки метали, след което да бъдат естествено отстранени от тялото. Хелатираните съединения са вещества, които лесно могат да бъдат елиминирани от организма чрез черния дроб и бъбреците.

² Прилагането на лекарства също е лечение. Тук вероятно се прави разграничение между влияние на лекарството върху болестта и/или процеса на оздравяване и метода или методите на терапевтична интервенция.

сме сигурни, че действително работят (дори и да не са универсални за всички, тъй като може да има само определена група, която да се възползва от конкретни ползи).

Оказва се, че **едва 10 % от методите за лечение** разполагат с първокласни научни доказателства. За разлика от тях, за повече от половината методи на лечение доказателствата са слаби или много слаби. Този процент почти не се променя с напредъка на науката – подобен анализ, проведен през 2016 г., даде сходни резултати.

Не може да се отрече, че това принуждава към размисъл и коментари:

1. фактът, че даден метод на лечение не е подкрепен с първокласни научноизследователски доказателства, разбира се, не предопределя неговата неефективност (което е логично), но и не предопределя неизползването му от лекарите (тук си струва да се припомни неясното изискване да се използват „научно проверени“ методи);

2. дали даден метод принадлежи към кръга на „алтернативната медицина“, вероятно не се решава от научни изследвания, а от мнението на медицинското съсловие, като се вземат предвид традицията, собственият опит, колегите, наличието на курсове и знания и т.н;

3. наличните знания сочат необходимостта от висококачествени научни изследвания, но делът на тези изследвания не се увеличава, вероятно поради съпътстващия натиск за публикуване (всестранен), който в редица университети вече е основа за отчетност на изследователите за тяхната работа;

4. в 9 от 10 случая няма сигурност, че препоръчаното лечение фактически действа;

5. позоваването на научно доказани методи на медицината и противопоставянето им на алтернативни методи няма толкова силна основа, колкото биха искали привържениците на първите;

6. най-добрите световни анализи на ефикасността на терапиите не отчитат конфликтите на интереси, т.е. факта, че дадено проучване е спонсорирано от производителя на лекарство или медицинско изделие. Това би могло допълнително да намали дела на „висококачествените научни доказателства“;

7. затова повечето терапевтични методи се основават на собствения опит на лекаря и на убеждението му в тяхната ефективност. Не само лекарите

обаче имат личен опит и убеждения – има много медицински и немедицински професии (като диетолози, физиотерапевти, остеопати, кинезитерапевти, рефлексотерапевти, специалисти по китайска и тибетска медицина, билкари...), които също помагат на хора в беда. Контекстът на въпросните 10 % силно променя дистанцията – издигането на едно лекарство над друго изглежда несериозно в него. Повече уважение и взаимна комуникация (и в двете посоки) биха помогнали на всички страни - и най-вече на пациентите;

8. струва си обаче да се помни, че лекарите имат право да предписват мощни средства (т.е. лекарства по лекарско предписание); и това е напълно независимо от въпроса за изследванията - те имат „мощни“ (и със сигурност ограничени) правомощия;

9. от друга страна, неоспоримо предимство на класическата (академична) медицина е диагностицирането и диференцирането на болестите: много време и усилия в обучението на лекарите се посвещават на способността да се подозират (сред напълно нехарактерни симптоми) сериозни заболявания, при които ранното диагностициране е ключов елемент - например рак, хронични вирусни инфекции като ХИВ или вирусен хепатит. Пренебрегването им може да има трагични последици;

10. също така острите и тежките животозастрашаващи състояния, при които бързите действия са от решаващо значение, са от компетенцията на специалистите в отделенията за интензивна терапия, т.е. интензивното отделение. Дискусиите за слабата научна основа на интервенциите са по-скоро за хронични и не толкова тежки здравословни разстройства.

На основата на: Howick, J., D. Koletsi, N. Pandis et al. (2020) The quality of evidence for medical interventions does not improve or worsen: a Meta-Epidemiological Study of Cochrane Reviews. In: *Journal of Clinical Epidemiology*, Vol. 126, p. 154-159, October.

Превод по: Medycyna (2020) *Czy medycyna to sztuka, czy nauka?* Instytut Integracji Medycyny <https://integmed.pl/2020/09/29/czy-medycyna-to-sztuka-czy-nauka/>

**превод от полски език
проф. д-р Божидар Ивков**